

ROMVIRÁGOK.

BALLADA-, ROMÁNC-

ÉS

REGEFÜZÉR.

IRTA

GYÖRFFY GYULA.

PESTEN.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.

1854.

JÓKAY MÓRNAK.

TISZTELETE ZÁLOGÁUL

A SZERZŐ.

Ideálok álma nélkül
A dalnok mi lenne?

GARAY.

E L Ö S Z Ó.

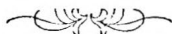

Az én költészetem nem tud még röpdülni,
Nem adhatott neki képzeletem szárnyat;
Gyenge még szegényke, gyermekkorát éli —
S csak a földön járhat.
Hiába ragadná lelkem égő vágygyal,
Nem tud emelkedni, nem mehet utána
De hiszen fészkeből nem száll messze mindjárt
A hatalmas sas sem, a légnak királya.

Az én költészetem nem madár danája,
De a csörgedező bérci pataké sem;
Sem a liget megett lengedező szellő
Csendesbús nyögése.

Az én dalom nem más, mint egyszerű sóhaj,
Mely akadozva bár, de a szívből lebben ;
S hogyha nem tud is szép varázshangot adni,
Legalább mély s tiszta érzelem van ebben.

Az én költészetem nem a nap sugára,
Nem hint fényt, ragyogó dicsőséget széjjel ;
Ez csak ott sugárzik a hol egyedül van ,
Ekkor is csak éjjel . . .
Midőn a költészet egét, annyi fényben
Tündöklő meteor lángja diszesíti :
Ott e halvány esillag, az én költészetem ,
Rezgő sugarának fényét elveszíti !

APAFINÉ.

A hölgyeket tiszteljétek!
Mint a nap a föld felett,
Szerelmének sugarával
Fölhevíti kebledet;
Mint a méla estiszellő,
Átleng, véled andalog
Mint a mélyen álmodónak,
Ő s csak ő védangyalod!

* * *

Piros bársony kerevetén
Aluszik a fejedelem;
Nincs apród sem őr körülte,
Egyedül csak a szerelem.
A szerelem, mely a keblet
Fölhevíti, általjárja,
Mint a kopár pusztaságot
A költészet délibábja.

Szép nejének lány ölében
Álma hosszú, álma édes —
Nem zavarják látományok,
Nem zavarja Bánffy Dénes. . . .
Hej, pedig az ilyen álmom
Apafinak rossz szokása!
Bor s tivornya mámorában
Önmagának vermet ása.

S a szelíd nő férje mellett
Mint az angyal nézi, nézi —
Könyes szemmel, dúlt kebelrel,
Valami úgy fájhat néki!
Egy iratkát tart kezében;
Tán a bánat lakik benne,
Hogy sötétes tartalmától
Megtörött egy hölgy szerelme.

És a szép hölgy férje mellett
Nézi hosszan, nézi mélyen —
Föl-fölveszi, meg ledobja
Az iratkát kis kezében.
Nagyot sóhajt — tán keblében
A fájdalmat megszakasztja —
És az alvó fejedelmet
Álmaiból fölriasztja.

„Mért e könnyű, mért e bánat?“
Szólt Apafi résztvevőleg,
Félmámorban, de szelíden,
Az érette szenvedőnek.
„Mi szomorít, szólj szerelmem?
Mért e könnyű, mért e bánat?
A fájdalom fölemészti,
Elhervasztja szép arcádat.“

„Arcom, trónod, egyiránt van
Hervadásban, megingatva —
Csak éretted és miattad
Él keblemnek aggodalma.
Nézd csak újra mit cselekvél!
Nézd ez irást, nézd csak édes!
Nem elég volt áldozatnak,
Nem elég volt Bánffy Dénes?“

A férj nézi, s visszaborzad —
Az ártatlan Bédly Pálra
Szörnyű halál, véritélet —
S reá egy új átok vára.
Olvas, olvas s szíve vérzik
Átkokat szór önkezére,
Melylyel írva, megfüröszött
Az ártatlan honfivérbe.

(Apafi a fejedelemnek
Volt egy nagy, de nagy hibája:
Borhevülten szüntelen csak
Vért szomjúzó, vért kívána. —
Tudták ezt az udvaroncok,
S boszujoknak áldozának —
És a nép a fejedelmet
Tartja Erdély zsarnokának. . . .)

S ím kívülről tompa zúgás,
Mint a habzó tengeráré;
És az ajtó nyílik egyet,
Belép rajta — Bély Pálné.
Bély Pálné mint a rózsza,
A vihartól széjjel tépve,
Megszaggatott bíborában
Lép a fejdelem elébe.

„Ember ember! mit cselekvél?
Im az átok áll előtted,
Tenmagadra, tenfejedre
Kérni boszut, elégtételt.
Hallod, a nép büntetést szab
Férjem s a hon zsarnokára:
Ontott vérének hitortlott
Koronád — és vér az ára!”

És Apafi visszaborzad,
Vére megfagy szívébe' —
Nem mer szólni, nem mer nézni
A boszúló hölgy szemébe.
De miként az ég küldötte,
Mint a szelid békeangyal,
Hölgye szólt; s minden szavával
Áldást hoz és megvigasztal.

„Még nincs elveszítve semmi!
Hála néked oh nagy isten!
A parancs kezemhez jutva,
Férjed, hölgy, él s fogva sincsen.*)

*) Cserey kézírata szerint Bélydy Pál ekkor reversalis mellett csakugyan szabadon bocsátatott. A Bélydy család még most is mint ereklyét őrizzék a széles vasbékót, azt hívén

Ne is vádold a fejedelmet,
Nem tudá hogy mit csinála —
Fondorlelkü udvaroncit
Terhelje a nemzet átka!

S im a büszke Bély Pálné,
Im Apafi újra élve,
Hálaimát, forró könyűt
Küld a hölgyhöz, küld az égbe.
Visszatér a szív nyugalma,
Elnémúl a nemzetátok
És a szép hölgy mosolyában
Vigaszt áldást hint reájok. *)

* * *

róla, hogy Bély Pál ezen (azaz első) fog-
ságában viselé. (Kövárý L. Erd. rég. 144. l.)
*) Forrás: Cserey Mihály Historiája.

A hölgyeket tiszteljétek!
Mint a nap a föld felett,
Szerelmének sugarával
Fölhevíti kebledet.
Mint a méla estiszellő.
Átleng, véled andalog
Mint a mélyen álmodónak,
Ő s csak ő védangyalod!

SASTOLL.

Sok toll fordult már meg kezemben,
De ilyen mint ez, egyse még!
Mikint a bánat oly sötét, és
Rajt mégis annyi büszkeség!

Mi szép, nemes, bár tört e sastoll,
Még ily szép tollam egyse volt;
De furcsa! hogyha vele irok:
Olyan fájdalmasan sikolt.

Mindig csak sir , nyöszörg , recseg , de
Nem tudhatám , hogy mi baja ?
Mig végre a sastoll énhozzám
Következőleg szól vala :

* * *

A Kárpátoknak leges tetején ,
A lég királya , a sas voltam én.
Apám , anyám , és több testvéreim ,
Mind együtt laktak Kárpát bércein.
Ott , hol az ég s a föld határa van ,
Ott éltem én sok évig boldogan,
Korlátokat , határt nem ismerék ,
Miként a föld , oly laktanyám az ég ;
És hogyha egyszer szárnyra keltem én :
Fent szálltam , mint az ihlett költemény ;
S hová a merész gondolat se jár :
Ottan röpültem én a légkirály ,

Vetélytársam nincs , legfeljebb csak a
Megtetesült dicsőség angyala.
Ily szép páratlan kékár lengte át
Ifjuságomnak hajnalesillagát.
Be kár! be kár , oh istenem , be kár!
Hogy ez aranykor el van tűnve már! — —
Szép tiszta csendes nyári esteken ,
Midőn az estiszellő megpihen :
Lágyan mosolygó hold sugárain
Az égbe fölemeltek szárnyaim.
Ott fent , mint jól ismert vendégüket ,
A csillagok mind üdvözöltenek.
De engem köztök csak egy érdekelt ,
A mely reám legszebb sugárt lövelt ;
A szerelemnek tünde csillaga
Titokban már rég kedvesem vala.
S boldogságában úszva énelem ,
Szerelmemet megosztá kedvesem.
De nem soká tartott ez élvezet :

Az estiszellő egyszer meglesett,
S mivel ő is szerelmes volt belé,
S szerelmének célját nem érhető:
Mind kettőnk ellen boszút esküdött,
S a boszu nem sokáig késve jött.
Tüstént elment a gyáva lenge szél,
S atyjának ilyes dolgokat beszél:
„Atyám, atyám! hatalmas fergeteg!
Családodon a szégyenpir lebeg.
Vetélytársam, a büszke bérci sas,
Pár napja vakmerően a magas
Egekben, egy csillaghoz jár, s ezen
Csillag volt hajdan én szerelmesem.
S míg ők fent ízelelik szerelmöket:
Engem mindkettő gúnyol és nevet.
Atyám, atyám! hatalmas fergeteg!
E meggyalázást el nem tűrheted!
Szedd össze mennykövid, villámidat,
Zárd el az ég és föld közt az utat;

Léptid kövesse romlás és halál . . .
S az estiszellőn atyja boszut áll!“
S meghallgatá fiát a fergeteg ;
Félelmében az ég s föld reszketett.
Csak én , csak én és szép szerelmem ,
De nem hiába vak a szerelem ,
Élvezve a viszontszerelmi kéjt,
Nem is rettegtük a közel veszélyt.
És így talált minket a fergeteg ,
Igy hullottak reánk a mennykövek.
Még egy utolsó forró bucsucsók — —
S az estiszellő megboszulva volt.
Lehullt a csillag ; s végkép elveszett,
Nem ékesíti többé az eget.
Én is lehulltam , s régi ellenem
Az esti szellő gúnyt űz most velem.
A porba hömpölygetve engemet,
Föl fölkap, vagy tovább fú , s kinevet.
Ily sok viszontagságon menve át :

A büszke sas egy író tollá vált.
Egygyáva eszköz lettem, és ezen
Sirok, kesergék, mindig szüntelen!
A Kárpátoknak büszke gyermeke
A lég királya ím mivé leve! — — —

* * *

Igy szólt a sastoll: s közbe közbe
Sir és zokog keservesen;
Mig szájalom közt ajkaimról
Igy hangozott ígéretem:

Hogy könnyebben tûrd szenvedésid.
Magasztosabb lesz végzeted;
Folytasd tovább is szárnyalásid — —
Csak költéményt írok veled.

HUNYADI VEZÉRBOTJA.

Sürög a nép Esztergomban ,
Az utcákon alig fér el ,
Lakodalmát tartja éppen
A kormányzó Orsi Péter.
De senkise gondolja ám ,
Hogy ma volt ez , avagy tegnap —
A mit el fogok beszélni
Kétszázötven éve annak.

Tiszteletök zálogául
A vár hős parancsnokának,
Az urak a templom előtt
Fényes öltözetben állnak.
De mit ér a tisztelet, ha
A szeretet nincs mellette —
Hogy a vezért mint szeretik.
Háromszáz lány képviselte.

Cifra magyar öltözetben
Mind a háromszáz virágszál,
Egy tündéri kőrt képeznek
A templomnak ajtajánál.
Meghatva és elbűvölve
A sok szép arc s szép szem által.
Közöttük áll Orsi Péter
Gyönyörű menyasszonyával.

Alig némult el az eskü:
„Isten engem úgy segítjen!“
Régi magyar űs szokásként
Elhangzott a hármás „éljen!“
S a szívből fakadt ohajtást
Ezer torok hangoztatja,
Ezer torok hangzatától
Reng a templom boltozatja.

De most jó csak a valódi!
A leánykák énekelnek,
Titokszerű hangjain a
Bűvös bájos szerelemnek.
S a férfiak elszavalják
Azt a sok jó kívánatot;
Emitt pedig halmozattal
Hozzák a sok ajándokot.

Jó az egyik, délceg urfi,
Arany tálcát tart kezében,
Arany tálcán arany gyűrű
Körül cicomázva szépen.
S meghajolva a vezérnek
E szavakkal adja által;
„Légy általam üdvözölve
Orsi Péter szép aráddal.”

„Vedd e gyűrűt, és valamint
Ennek végét nem találod:
Ne találjon véget soha
Határtalan boldogságot!”
Jó a másik; szép leányzó,
Vagy tündér, nem mondhatom meg —
Gyönyörű szép kék szemei
Méla tűzben tündökölnék.

Madárfészket tart kezében,
Egy gerlepár nyugszik rajta:
S piros eper ajkairól
E szavakat hangoztatja:
„E gerlepár, jó vezérem!
A szerelem élő képe;
A szerelem által legyen
Boldogságod fölépitve!”

Ismét jő egy; zordon arca
Vad csaták fiára árul,
S a vezérhez, üdvözölni
Egy aranypálcával járul.
„Bár a gyűrű — szól a bajnok —
Örök boldogságot jelent;
S a gerle, hogy szerelemben
Élvezheted át a jelent:

„Nagyobbszerű ajándokot
Fogadj tőlem hős vezérem!
Hir — dicsőség — honszeretet —
E pálcának jelképében.
Mert Hunyadi jobb kezében
E pálca vezérletére,
Annyi hódító dacára,
Mentve lőn e nemzet élte.

„Rég űrzöm e szent talizmánt.
Ez egyetlen drága kincsem;
Annyi pénz hogy megfizessék
Az egész hazában nincsen.
Érdemesbet sem találék
Ki ezt bírni méltó legyen;
Tiszteletem zálogául
Fogadd tőlem hős vezérem!“

És a százados ereklyét
Orsi Péter elfogadja,
Férfias tűz ül szemében
Lángra gyúl ki arculatja.
S szól: „Igazat mondál nékem?
A régiség gyakran ámit.”
Ez tanuságul azonnal
Három székelly hajdút állit.

„Mind a hárman ott valának,
Tanuságot tesznek róla,
A mit mondék nem hazug, vagy
Haszontalan mendemonda.
Látták midőn Fejérvárott
A szentegyházból kivittem;
Vagyis hogy jobban megérts, még
Egyebet is mondok itten.

„Ezerhatszázegyvet írtak
A tudósok akkorában,
Torda s Enyed torát ülték
Mihály vajda táborában.
Azaz nemis egész tábor,
Legfeljebb csak egy csapatja,
Másik féllel Rác György uram
Fejérvárt kirabolttatja.

„Ég a város, fut a népség,
Minden lépést ezer halál;
A ki a falak között van
Menedéket egy se' talál.
Kétségbesve, siránkozva
Nyügnék a nők rabbilincsen,
A katonák összekapnak
A sok zsákmány- a sok kincsen.

„Már maga a szentegyház is
Vad dühöknek áldozatja,
Megnyilik előttük még a
Siroknak is boltozatja.
Ott e sirok egyikében
— Esküszöm rá Orsi Péter! —
Hunyadinak jobb kezéből
Kormánybotját hoztam én el!“

„Köszönöm — szólt a parancsnok —
Köszönöm a tiszteletet,
Hogy ezen szent ereklyével
Személyem megtiszteltetett.
S a mi tényed koronázza,
Érdemednek jutalma az,
S Esztergomnak népe lássa,
Orsi Péter mint jutalmaz!“

És mély szigor lett azonnal
Előbb szelid vonásból;
Szép neje s a néptömegetől
Kísértetve útnak indul.
S mennek — bár nem érti senki,
Nem tudja hogy mit akarhat;
Csak a székely hajdu várja
Erősen a nagy jutalmat.

„Hová, hová Orsi Péter?“
Kérdi a nép ámultában.
„Le a várból a Dunára,
Csak előre én utánam!“
S mint a méhkas úgy özönlik
Embertől a Duna hidja,
Ezrek terhét a hajóhid
Fentartani alig bírja.

Itt megállnak. Ünnepesty
Csendet rendel Orsi Péter,
És a nép mélyén figyel, bár
Egymás hátán alig fér el.
Mindegyik szem, minden kebel
Kíváncsiság áldozatja — —
S a parancsnok a Dunához
E szavakat hangoztatja:

„Ős folyam! a mely felett már
Ezred évek elfolyának,
És te hűn övedzéd által
Kebelét ez ősz hazának,
Melyen annyi sok viharral
Meküzdeni, vivni kellett,
Melybe annyi hő kebelnek
Könyüje, majd vére cseppent.

„Nyisd föl kebled rejtekét! s e
Szent ereklye ősi kincset
Fogadd! mely rád s nemzetemre
Annyi sok jot, áldást hintett . . .
S mint e vezérbottal annyi
Hódítóktól megőrzének;
Ugy az ily piszkos kezekből
Hullámaid őrizzék meg.

„És te rabló! ki a szent sírt
Háborgatni képes valál,
Tetteid méltó jutalma
Megvettetés, ezer halál!
Nem érdemes hogy tápláljon
E hazának levegője!
Szentségtörő éltednek e
Folyam legyen temetője.“

S a habtanya kétszer nyilik,
Kétszer ismét összeloccsan —
De a rabló hulláját még
A Duna sem tűri ottan.
Fölháborog — és kidobja
Ki a partra, messze tőle . . .
Igy ment végbe Esztergomban
Orsi Péter menyekzője. *)

*) Wolf de Beth, Hist. Lib. XI.

EGY ASSZONY KÉT FÜLLEL.

Asszonyfalva mellett,
Kis- s nagy Füle között,
Gécivárban Gécy
Szép napokat töltött;
Boldogságban, kincsben,
Szép menyecske mellett.
A fő kormányzónak
Valjon még mi kellett?

Egy szép kis menyecske
Nem rosz egy portéka;
Kinek nincs, a másét
Kívánja meg néha . . .
Régi dolog már ez,
Tudta ezt jól Gécy,
S elvette a másét,
Mint hogy nem volt néki.

És a lopott jószág
P o n g r á c felesége,
Gécynek ölében
Boldogságban éle;
Öröme vágyai
Szerelemből állnak,
S valjon mi köze van
Ehhez a világnak?

De nem így számít ám
A menyecske férje ;
Talán szép módjával
Nejét vissza kérje ?
Kevés remény ehhez ,
— Savanyú az alma —
Nagy a főkormányzó
S szerelem hatalma.

Pongrác gazda olyan
Szegény polgár ember ;
Gécynek hatalma ,
Kincse mint a tenger —
Az asszonyt nem szerzi
Vissza semmi módon ;
(Ez sem igen kíván
Segíteni a dolgon!)

„Mégis megkísérlem ,
— Gondolá magába' —
Ámbár úgyis tudom
Hogy minden hiába.
No de isten neki!
Az egész kár benne ,
Legfeljebb a csizmám
Koptatása lenne.“

És fogja magában ,
Fölszedi az irhát —
S Gécivárban terem
A nélkül hogy hínák.
Rögtön bejelenti
Valamelyik szolgál ,
Mert a vár urával
Lenne egy kis dolga.

„Mit keres kend itten?“
Kiált rája Gécy,
Szikrázó szemébe
Félelmetes nézni.
Pongrác gazda szegény
Ugy megijed erre
Elébb tüzes vére
Mefagyott egyszerre.

Alig tudott hamar
Szóhoz jutni szegény —
No de Pongrác gazda
Furfangos egy legény.
„Mit keres kend itten?“
Tán hogy száját tátson?“
„Egy asszonyt két füllel,
Követem alássan.“

(Azaz adja vissza
A lopott szép asszonyt,
Vagy kárpótolásul
Három falut adjon:
A s s z o n y f a l v á t s h o z z á
A két Fülét melyet,
Már is megérdemel
A menyecske helyett.)

E furfangosságon
Nagyot kacag Gécy
És a három falut
Át is adja néki.
Pongrác elégülten
Ilaza felé ballag,
Áll a csere . . . úr lesz . . .
S az asszonyról — hallgat. *)

*) Forrás : Kőváry L. Erd. rég. 172. l.

BEBEK ISTVÁN.

Losonc alatt áll Giskra népe ,
Losonc alatt áll Hunyady ;
Két sas egymással szembe lépve ,
Egyiknek el kell hullani.
De Giskra érzi nagy hatalmát ,
S széjjel tekintve táborán ,
Előre üli diadalmát
A magyarok vesztén, torán.

Mig szembe' a vitéz Hunyadnak
Alig van három zászlaja ;
Ezek is széjjeltépve vannak —
De mind ez még nem nagy baja !
Ő csak bátor sólyom tud lenni,
De nem vészt jósoló sirály ;
Nem dönti őt meg senki, semmi,
Egyedül csak a — pártviszály.

A pártviszály volt a magyarnak
Örökké átka, szégyene ;
Pedig ellensége a honnak ,
Ki honfiának ellene.
Im ekkor is a — kigyó fajta —
Rút cselszövényt készít Bebek,
S a nagy Hunyad vesztét óhajtva ,
Szegény hazáján ejt sebet

Levélt írt egykor nagy pecséttel
Bebek Istvánhoz a király :
,Menj szembeszállni a veszélyvel ,
Elég volt már a pártviszály !
Vezérünk a derék Hunyadnak
Csapatja, népe nem elég ;
Kettős erővel diadalmat ,
Áldást hozand reánk az ég !

S Hunyadyval kezét szorítva
Ő egyesül, ő oly szerény
De más egészen más van írva
Undok szívében — cselszövény !
Más cél adott fegyvert kezébe ;
A büszke úr álarc alatt ,
Bár a vezér kíséretébe'
De ellene hozott hadat.

S ím ilyen terveket kohol :
„Ha nem segít az ég :
Segítsen a pokol !
S habár a sors akarja ,
De én meggátolom :
Hogy fejedelmi sas lesz
A holló egykoron.

Utánam jött, mellettem áll ;
S nem füvet a paraszt —
Dicsőséget kaszál.
Deig az ősnemes vér
Eremben forrni fog :
Előtte m fattyusarjat *)
Megtűrni nem fogok !

*) Mivel Bonfin szerint, Hunyady Jánost el-
lenei, Zsigmond király egy oláh lánytól szü-
letett természetes fiának rágalmazák.

Magasra vitte a szerencse fel
Előtte nép s király ,
Fejet hajt , térdepel —
De az ugorkafáról
Letépni én fogom !
És legyen bármi áron —
Most itt az alkalom !“

S Losonc alatt csatára készen ,
Zászlót vezet , a harcba mén ;
De más van írva , más egészen ,
Undok szívében — cselszövény !
S mig Hunyady kis csapatjával
A hon miatt ont honfivért :
Addig Bebek rút árulással
Az ellenféllel egyetért .

De a hiúság célt nem ére,
Az oroszlán el nem veszett;
Csak a csata; s a hon keblére
Ejtett egy véres mély sebet. . . .
Jaj annak, ki piszkos kezét e
Szentelt vérben fürösztí meg! . . .
Átok röpül Bebek fejére,
S i r á n y t ad egy nyíl röptinek.

Végperceiben szörnyű bűne
Egész súlyával terheli;
Bocsánatot is kérne tőle,
Engesztelést, de nem meri —
S bár a kín életét szakasztja,
Csak az fájt mindenek felett:
Hogy nagy Hunyad vesztét ohajtva
Szegény hazáján ejt sebet!

HÁROM FÉSZEK.

Az illatos ligetben három madár lakott ;
Az estiszél megleste e három állatot ,
Hogy mit mivel mindegyik, mint tölti életét,
És elmesélte róla ez érdekes regét :

* * *

Egy büszke tölgytetőre, az éghez oly közel,
A k a k u k , egy világfi, fészkrét ütötte fel.
Nem volt ugyan e fészek sem puha, sem meleg,
Gyakorta tépdélé meg a szél s a fergeteg ;
Urának benne mégis nagy büszkesége volt,

Mint a sas a magasban, ő is oly fent honolt!
— Az emberek között is, jól tudja, van elég.
Kit inkább omladékhoz csatolt a büszkeség.
Mint biztos háztetőhöz szerényen, csendesen;
Ő néki is azért hát ki venné rosz neven? —
Mint nagyszerű világfi, jól tudja a szokást,
És ahhoz is tartotta magát szemlátomást.
Nem úgy mint más madárnép, egész más mó-
don élt . . .
Nem dolgozott, nem fáradt és mégis célhoz
ért.
S mi több, családja sem volt, csak csapodár
gyanánt
Mind összelátogatta a sok madár-leányt.
Történt az is nem egyszer, hogy csábító szava
Egész családn nyugalmat széjjel tiprott vala.
Gyakran csodának nézték, — mi is lehetne
más? —
Egy idegen fészekben, egy-egy kakuk-tojás!...

Igy vigan éldegélt ő a nagyvilág szerént,
Átúsza az élveknek hullámos tengerét ;
Naphosszat is gyakorta vidám kalandra szállt,
S a kis fészek magában, és elhagyatva állt.

Nem messze a kakuktól egy szomszédnője élt,
Ki illatos bokorban üté fel lakhelyét.
Vadrózsa és folyókák fonák be kis lakát,
Már messziről érezni magasztos illatát.
Itt élt a t e n g e l i c , egy kacérkodó madár,
Ki tetszelgve bokorról másik bokorra jár ,
Hogy a szép nap sugára s az estiszél előtt
A bájakat mutatná, melyek ékítik őt.
Sok naplopó madárka körülte összegyűl.
Beszélnek, udvarolnak kellem s szépségiről ;
És megtörtént nem egyszer , hogy a kakuk
maga,
A szédítő magasból hozzá leszállt vala.

S míg könnyelműn csevegnek reggeltől es-
telig:
Belől a kis fészekben öt kisdéd éhezik!

Egy harmadik fészekről is szólott a rege,
Melyet a fű tövében viráglevél fede,
S melynek csendes lakója egy kis pacsirta
voltage,
Ki sem világcsábokra, sem gúnyra nem hajolt;
De egyszerű magányban, elrejtetten élt,
S fel is találta boldog családi édenét.
Édes szülőül bírta négy pelyhes ivadék . . .
S e kedves édes gondja üdvét tetézte még.
Ha fergeteg közelgett, megvédte a lakot;
Meleget gyermekére öntestéből adott.
Mindig közöttük élt, csak olykor röpüle el:
Midőn a kisdedeknek tápot szerezni kell;
S ha megesett, hogy olykor kevés a martalék:
A kisdéd jóllakott mind — s szülője éhezék....

Azért mégis, ha este a nap elköltözött,
Ki énekelt oly szépen az ég s a föld között?
Ki zengi oly forróan a hálaéneket,
Hogy a rideg felhő is részvétellel könyezett?
A kis pacsirta: és oly magasztos volt dala,
Hogy ég s föld megdicsőült a dalnak általa.

Bosszankodott gyakorta a tengelic ezen,
És szóla a kakukhoz: „Én azt nem érthetem,
Hogy egy paraszt madárra, ki nem szép, és
szegény,
Miképp áradhat mégis ily boldog érzemény?
Ki mindig házát őrzi, ámbár csak négy fias...
Nevetséges szokása nemde falusias?!“
Amaz rá helyeslőleg egy gúnykacajt felel —
S az irgységgel kacajját a szellő kapta el.

Nap nap után elmúlik, tavaszra jött a nyár:
Ez is távozni kezdett, az idő ősze jár.

A míg a szép ligetben a kis fészkek felett
Az égnak végzeménye másként rendelkezett.
Ki tudná a jövőndőt csak mától holnapig? . . .
A dolgoknak állása gyakorta változik.
Hol a kakuk tanyázott, magasban, kényesen,
Sem az urat, fészket se' keresse senki sem.
A fészket elragadta egy gúnyos fergeteg ;
És a kakuknak sorsát könnyen képzelheted, —
Ki nem szabott magának korlátokat, határt,
S megtörtént nem csak egyszer, hogy a tilos-
ba járt ;

Míg végre a világít nagy szerencsétlenül
Eléri a jutalma — kelepébe kerül.
És a szeles madárka, a büszke s gondtalan,
Egy kalitkába zárva szárnyától fosztva van.
S pajzánkodó gyerkőccék kötekednek vele :
„Mond meg kakuk madár hogy sokáig élek-e?“
De a kakuk bűnbánón, mint egy megtört kebel,
Bár hallja a beszédet, sohajt — de nem felel. . . .

A másik kis fészekben a tengelic lakán,
Mi az, mi úgy nyögdécsel a késő éjszakán? . . .
Hol könnyelmű szeszéllyel hajdan danát füttyült,
Talán most kis fészkébe egy rút bagolyfi ült,
Hogy innen felhuhogja az éjnek rémeit?
Nem. — Egy ledér madárka elhagyva jajgat itt.
Elszáradt már lakáról az illatos virág,
Körötte kísértőleg csörgött a száraz ág;
A mely felett sötét köd, élő bánat gyanánt
Komor képpel borítá a csöndes éjszakát.
Könnyelműség ez örvény, e mély és végtelen,
Mely irhatlan sebet vág a gyarló kebleken,
Ez alkotá meg itt is a késő bánatot,
A hol elébb vidám kedv, s csupán öröm lakott. . .
Hogy, hogy nem, történt egyszer, hogy szépen
ékesen,

A tengelic egy vidám estélyen megjelen:
Könnyelmű társaságban, kacérkodás között,
Az óra mint az éjfél s hajnal elköltözött.

A boldogság állandó lakát ütötte fel ;
Az egyszerű szerénység jutalmat érdemel.
Es most is , hogyha este a nap elköltözött,
Családostul lebeg fent az ég s a föld között ;
S négy kisedével zengi a hálaéneket ,
Hogy a rideg felhő is részvéttel könyezett.
A háladal magasztos . . . az égbe felhatott ;
S az ég kitárt kebelével hint áldást — harmatot.

* * *

A puszta fény , hiúság , könnyelműség alatt
Éltünknek boldogsága állandó nem marad.
Tünékeny délibáb ez , hulló csillag , a mely
Most égen tündököl , most a sárban süllyed el.
Az egyszerű szerénység , s szívjóság az a mi
Bármily sulyos időkben is fent fog állani ;
S mely ellen hasztalan küzd a bűn , a szenvedély.

4*

Erénynek diadalmán, hiába célt nem ér ;
Mert sziklabérc sem állhat, mint ez, oly biz-
tosan —
A kit az ég megáldott, az tőle védve van!

HOLCMÁNYI KARTÁCSOK.

I.

Holcmány fölött sötét az éjszaka ,
De még sötétebb rajta a veszély ;
Elhangzott bár az ostromlók zaja ,
A vészharang csak rémesen beszél.

Kint a kuruc csatára készen áll ,
Belől a szász nem tudja mit tegyen ?
Előtte a kétségbesett halál ,
S földönfutás eszméje rémesen.

Mint a kalitba zárt fogoly madár,
Égő házban, mentség remény hián:
Igy érezék ők is magok, habár
A vár erős, s fegyverben sincs hiány.

De még erősebb a kuruc csoport,
S mi több, ez irtó háborút visel
És visszaverni nincs remény, holott
Itt győzni, vagy mindegyig halni kell!..

„Ha halni kell, jó úgy hát halni fog!
— Kiált fel a kétségbesett vezér, —
De míg csak fegyvert bírnak e karok,
Kivívom a hős vagy martyr babért!”

Hanem viszhangra nem talált szava
Mint pusztaságban, némán hangzik el;
Csak másodrendű ott a köz java,
Hol az önérdek fészkrét rakta fel. . . .

És fejcsóválva a zász össze néz,
S ellenszegülő daccal álla ki:
„Hol mindegyünkre tornyosúl a vész,
A közjónak kell ott hanyatlani!

Nem úgy vezér! két roszt között a jobb!
Eszélyesség nem mindig gyávaság...
A várt feladni hasznosabb, holott
Igy vér nélkül, úgy vérrel veszik át.

Nem csatatér, előttünk vérpad áll;
Győzelemről nem gondolhat az ész...
Családatyáknak bűn az ily halál —
S tán a kuruc kegyelmet adni kész.“

Hába eseng a vezér maga,
Midőn buzdítva hős fegyvert emel —
S hol viszhangra nem talált szava
Mint pusztaságban, némán hangzik el.

De hol parancs, esengés hasztalan,
Nem fog a fásúlt, csüggedt kebleken
Mindenhatóan, bátran, biztosan
Rendelkezik a szív, a — szerelem!

S ím egy leány, a várőr gyermeke,
Rémülve lépett a tanács elé;
Mert a féketlen ellenség keze
Több szűz erényét már beszennyezé.

Mert tudta jól, ha győztesen belép
A féktelenkedő kuruc csoport:
Elveszti az szerelme édenét,
Kit szépséggel az ég megátkozott.

S kétségbe esve szólt: „Fegyverre föl!
Egy percre még... csak holnap reggelig...
Tudtomra jött, hogy már Szeben ielől
Erős csapat segítség érkezik.“

És a k o h o l t hír rögtön szárnyra kap,
S a szászokat villámként hatja át:
Mint nyáron a tikkadt virágokat,
Midőn a harmat újra élted ad. —

II.

Másnap a hajnal el sem érkezett —
Mégis bíbor borítja az eget;
Be sem köszöntött még a napsugár —
S az ég fényben, vagy inkább vérben áll.

A tiszta láthatár fellegtelen,
Mégis villámlik egyre, szüntelen;
S utána rémitőn menydörög...
Talán az ég s föld összeütközött?

A kis virág remélve harmatot,
Kitárt keblére zápor áradott;
De szörnyű zápor — tán jég eshetett?
Nem. Tüzeső szakadt Holcmány felett.

A templom ég, nagyrésze lángba' van,
Küzd a kuruc kincs és vérszomjasan;
Az ágyúkból özönlik a halál —
De még azért a szász is résen áll.

Mindenki ví és hős fegyvert emel;
Itt egy vasvilla — ott egy fejszenyel —
Amott két szásznak van egy fegyvere,
Az egyik céloz, másik lő vele.

S ha a kuruc ágyúgolyó szakad:
Utána mindjárt egy pár szász szalad;
S hogy visszaadják a kölcsönt nekik,
A golyót vissza, r e á j o k v e t i k.

S míg így küzdenek a bátor férfiak ,
Az ostromlók szörnyen haragszanak ;
Azt hitték hogy csak tréfa a dolog ,
S a zász ijedve rögtön futni fog.

Nem vették az egészszet semmibe ;
S most látván hogy nem mennek semmire :
Komoly csatára szállnak rémesen . . .
S a várba másznak már a réseken.

S ím bosszankodni rajtok most a sor ,
Hogy a segély nem érkezik sehol —
S hogy a kuruc mind olyan durva nép ,
Hogy hívatlan másnak lakába lép.

„Menjünk az útból, mert bizony megöl!”
S mint az egerek a macskák elől,
Úgy eltünének, hogy egy perc alatt
Egy ember sem védette a falat.

Sok puska, trombita és fejszenyel,
A vasvillákkal szertesztét hever;
S a futók után buzdító gyanánt,
Egy pár golyó s — vezérök átka szállt.

Az agg vezérnek átka, a kinek
Karjában most is ifju vér pezseg;
De csufosan hagyván el társai,
Magában mint fog ellent állani?

Jól látja a veszélyt, reménytelen;
Itt nincs segítség többé; mit tegyen? . . .
Eldobja fegyverét, — és térdre hull,
S az égbe szent imát küld ajkiról.

S az ég az elhagyottat védeni,
Egy angyal által küld segélyt neki;
Mindenható ez, mert csodát teszen,
A kétségbesés és a — szerelem.

És ím e percben a templom felől,
A kőfal már egészen összedőlt;
S a bástyákon, mely meredek vala,
Mint dombon megy fel a kuruc hada.

Még egy lépés, és már a várba lép...
De most az ég szétszórja fegyverét;
Melyet egy lányka gyöngé karjain
Az ostromló kuruc csoportra hint.

Ki elszörnyedve a veszély fölött,
A szerelem s kétségbesés között
A m é h k a p t á r o k a t ragadta fel...
S az ellenre egyenként szórta el.

S mig rémesen az ostromlók felett
E k a r t á c s o k széjjel özönlenek:
Reájok mint a vésznek szelleme —
Villámot szór a lányka két szeme.

S ki győzhetendett e két fegyveren?...
Midőn az ég küzd és a szerelem;
Midőn egy hölgytől Holcmány vár alatt,
A kurucok csapatja megszaladt. *)

*) Forrás : Siebenbürger Volkskalender v.
1848. és Kőváry L. Erd. Régiségei.

DUNAPARTHOZ — — —

Dunaparthoz egy hajóra
Minden este, reggel,
Szőke kis lány vízmerítni
Jár le egy vederrel.

A hajónak belsejében
Egy legény tanyázott,
Dunavizért a leánytól
Megszedni a vámot.

A hány csepp van a vederben ,
Annyi csók jár érte
Hja ! hiába , a leányka
Ezt már így ígérte.

S míg a kis lány kedvesével
Vigan elcikázik :
A gazdasszony sohse tudja
Hol van oly sokáig.

És mérgében dirmeg, dörmög
A boszorkány fajta ,
De még eddig szerencsére
Sohse kapta rajta.

Hej galambom ! a szerencse
Forog mint az orsó —
Addig jár a kútra míglen
Eltörik a korsó.

SZENT GELLÉRTRŐL — — —

Szent Gellértről a Dunára
Mosolyog a hold sugára ;
A Dunán egy sajka rezege,
Rajta piros zászló lebeg.

Pár nap óta minden este
Barna kis lány evez benne ;
Válla fehér , arca piros —
Engem úgy se ! nagyon csinos.

„Barna kis lány szép galambom!
Hideg a lég igen nagyon;
Hűvös szellő fú a Dunán —
Jer keblemre, simúlj hozzám!

Keblem miként a kemence,
Meglátnád mily forró lenne;
S egy tüzes csók csattanása
Hej felséges a hatása!

„Nem vagyok én sem kisasszony,
Hogy a szellő megárhasson;
Sem olyan pillangó fajta,
Hogy mindenki csókolhatna.

Édes a csók csattanása,
De veszélyes a hatása —
Előgetné bíbor ajkam,
Örök jegyet hagyna rajtam.

S keble miként a kemence ,
Félek , nagyon kormos lenne !
Bepiszkolná az enyimet ...“
No ez ugyan kifizetett !

LINCIG JÁNOS.

1660.

I.

„Megérkezett a küldöttség,
Lincig János is vele;
Kolosvárnak hódolata
Győzelmünknek már fele!
Tudom e hír hallatára
Hogy Byzancban lesz öröm —
S Erdély büszke fejedelmét
A pártütőt megtöröm!“

Igy kiált fel Szamosfalván
Sejd pasa, a nagy vezér;
Ki megadást s hódolatot
A követségtől remélt.
S nagy kevélyen elbizottan
Fölszedeté sátrait,
S így bocsájtatá magához
A küldöttség tagjait.

És elő jó Kolosvárnak
Dísze, — számra bár kevés —
De előttük érdemökre
Kétszer annyi elenyész.
Köztük a nagy királybíró
Lincig János is jelen;
Mint szószóló Erdély mellett
Sejd pasánál megjelen.

„A zultánnak nagy kegyelmét
Fogadjátok általam!
Kolosváron — biztosítlak —
Átvonúlunk kártalan.
S ti kik várostok nevében
Hozzátok a kulcsokat:
Ez érdemért meglátjátok,
Sejd adóستok nem marad!“

De nem érti e beszédet
A harminc küldött vitéz,
Mindenikök bámultában
Zavarodva összenéz.
Míg a királybiró vére
Mély haragra forra fel,
És megsértett büszkeségben
Megvetéssel így felel:

„Kár hogy hasztalan kecségtet
Ilyen dőre gondolat!
Mig kövön kő lesz, mindaddig
Védni fogjuk a falat.
Gerjedjen bármily haragra
Vad szeszélyed ellenem:
De Kolosvár küldöttsége
Gyávaságra képtelen!

Csalatkozék véleményed,
Ha talán azt gondolád:
Hogy kegyelmed s jutalmadért
Elárulnánk a hazát;
Mi veled tudatni jöttünk:
Vagy kiméld meg városunk —
Vagy erőszaknak erővel,
Vérért vérrel áldozunk!”

Mint midőn a csendes tengert
Szélvész korbácsolja fel:
Ugy a pása haragjában
Fenyegette kézt emel,
Megalázva, szégyenülve
Szikráztatja két szemét —
S boszujában menydörögve
Parancsait osztja szét:

„A vérpadra egytől egyig!
Hangjából ki rí a gőg —
A nagy zultán boszujától
Reszkessetek pártütők!
Vakmerő dacos fejére
Mind vérhalált érdemel:
Ki jutalmam s díj helyébe
Haragomat híjja fel!”

S a harminc nemes kezén már
Csörög a lánc, a bilincs
A követi jog, igazság,
Önkény előtt védve nincs.
A bakónak pallosáról
Fölpiroslik már a vér —
Kinpadon áll egytől egyig,
De kegyelmet egy se' kér.

„Még nem késő, válasszatok!
Várfeladás, vagy halál!”
Mind hasztalan, ingatagra
Még csak ekkor sem talál.
Mind a harminc magyar ember,
Mind a harminc hős vala —
Becsületért városáért
Egytől egyig elhala.

Most Lincigre jó a sor, már
Ujra fölillant a bárd —
„Megálljatok! — szól a pasa —
Ennek kinosabb halált!
Vagy parancsom szigorának
Erőszaknak engedend,
Vagy —“ s itt elfojtott dühétől
Az ég és föld reszketett.

II.

Kolozsvár védett falához
Zárt kapujánál közel,
Sejd pasa vezérletében
Háromszáz jancsár közelg.
Nem jönnek várt ostromolni,
Bár fegyverben nincs hiány;
Köztük a királybiró is
Fogva bár, de — lánc hián.

„Itt az idő, Lincig János,
Előtted az alkalom,
Melyben minden bűneiddel
Leróhatod haragom!
S esküszöm az alkoránra!
Jutalmad el nem marad,
Ha a várost fölajánlod
S átadod a kulcsokat.

Kiálts föl hát a falakra,
S parancsolj e népnek itt!
S rád halmozom éltedben a
Túlvilágnak élveit — —
A királybíró szavára
Tudom, a nép engedend
És bántása sem a város,
Sem népének nem leend!”

Lincig hallja e beszédet
Lelkéig hatott a szó,
A jancsárok rá szegezett
Fegyvereit látja jól;
De az élet és halál közt
Árulással nem cserél —
Jutalomnál a becsület
S polgárérdem többet ér.

S fölkiált a vár falára
De nem árulás szava:
Veszve bár ön életének,
Ám mentve a köz java — —
Páratlan föláldozással
Halhatatlan érdeme
Lehetlen, hogy meg ne áldja
Érte e hon istene!

„Polgárok! bár mint fogoly, de
Királybíró állok itt;
S parancsolom, hogy Kolosvár
Meg ne nyissa ajtait!
Küldöttségtek harminc tagja
Értetek elvérezett,
Mert a gyávaság tinéktek
Szinte ily sorshoz vezet.“

És hallja Sejd e beszédet,
Sejti mit jelent a szó,
Akarata, parancsával
Dacol a királybíró.
A vezért kővé dermedté —
Boszú vagy haragja? — nem!
Csodálta ennyi lélek,
Ennyi honfi érdemen.

„Nagy, magasztos lelked által
Lefegyverzél engemet,
S megmutatom, a török is
Tiszteli az érdemet!
Vedd e kaftánt és e láncot
S emlék gyanánt vidd haza:
Hogy náladnál nagyobb fiat
Nem mutat fel e haza!“

És az erdők oroszlánya,
Mint a bárány oly szelid;
Tisztelettel méltányolja
Az érdemnek tetteit.
A királybíró kezén már
Többé a lánc nem csörög
S Kolosvárnál ostrom nélkül
Elvonúla a török. *)

*) Forrás: Kőváry L. Erd. Rég. 76. l.

KELMÉR.

(Költői beszély.)

Mi szép az est ; mosolygva néz a hold,
A szög Dunának fényhullámira ;
Miként a szép kacér leány szokott,
Ha tükör áll előtte ; melyben ő
Enyelgve látja ifju bájait. —
Igy néz a hold a szög Dunára le ;
Mig a liget megül előrohan
A nyugtalan kedélyű lengeszél ;

S fel-felzavarván a szegény folyót,
A hab fejére habot tornyosít.
Hogy így a fényes csillagok kacér
Királyi hölgye, meg ne lássa benne,
Ifjú arcának csábos ékeit;
Sőt a gömbölyded ékes arc helyett,
Redőket lásson benne rejleni.
Mély csend uralg a láthatár felett;
Csak itt-ott zúg a csintalan zephir.
Kapkodva a ligetnek ágait.
Miként az iskolában, hogyha bent
Van a tanár, mély csend uralkodik;
Csak egy két nyugtalankodó gyerek
Megrázza szomszédjának üstökét,
Ki mély vigyázatában — elaludt.

De im ki ott azon sötét alak.
Ki oly sietve jó a fák közül?
Heves léptekkel megzavarva az

Uralgó csendet s az alvó madárkát.
Pedig kár félni a szegény madárnak
A késő éj sötét kalandorától ;
Hisz a fészektől elszakadt madárral
Ez ifjú lelke oly igen rokon! — —

Kelmér, a csonka bajnok, volt ezen
Sötét alak, ki oly sietve jő
Egy szívbitortól megboszulani.
Szép volt az ifjú; alig érte el
Éltének még csak húszadik nyarát;
Mégis szegény már annyit szenvedett:
Hogy rég megúnt lett ifjú élete.
De hogy ne únta volna meg, midőn
Egyetlen éltetője volt a szív,
Mely mint az útra elvetett virágcsa
Megvettetett . . . széjjel tiportatott.
A parthoz ér . . . megáll — körültekint és
Sajkába lépve evezőt ragad.

Egypár lökés — és a habok között
Sikamlík el a sajka gyors futással ;
De Kelmér áll , mint a sötét bánatnak
Megtetesült fia a — szenvedés.
A fél homályban elmerengve , hosszan
Mélázik szép múltjának álmain . . .
Egyik sóhajt a másik űzi el ;
S minden sóhajjal egy-egy része száll
Lelkének , fel a tiszta ég felé.

A sok sóhajból egy felhőcske lőn ,
Melyet a hold gyászöltözet gyanánt
Magára vőn ; és így könyezte meg
Kelmért , az ifjú búsongót alant.
Ki gépszerűleg evezvén tovább ,
A habtanyákat korbácsolgatá ;
Gyűrűdzik már körülte a folyam ,
Gyöngycseppeket fecskendez a lapát ,
S a sajka lengve a habok fölött ,

Vigan sikamlík a sebes Dunán,
Pár perc alatt a tulsó parthoz ért.

Kelmér sajkájából a partra lépve
„Ő mégse jó! — kiáltja gúnyosan —
Pedig az éjfél elütötte már!
Nem gondolnám hogy gyáva báb gyanánt
Meggzegte volna az adott szavat,
Hah, hogyha erre képes lenne ő! . . .
De mért ne? hisz ki sziveket rabol,
Minden alávalóra képes az,
Előd, Előd! te voltál úgy-e bár,
Kit felfogadva ősz apám miként
Ön gyermekét szeretve ápolá?
Te, a kihez így szólott haldokolva:
Légy e fiúnak atyja, gyámola!
Szivedre kötvén sorsomat, jövőmet.
S ím mint a rossz eb a reád bizott
Koncot magad szakasztod szerteszét.

De kárhoytatni mégse tudlak téged !
Ten vétked-e, hogy érező kebellet
Megátkozott az ég, a sorsszeszély ?
S mint tiltsad el szivednek érzetét ?
Ki fogja megmutatni az irányt
Melyet szerelme röptében kövessen ?
Hisz te is érzesz, és ismerted őt
Irmát a szép — a csalfa szép leányt.“

Mig így merenge Kelmér, az alatt
Sietve szágúld egy lovag feléje ;
Tajtékzó méne fergeteg gyanánt
Röpül a légen, mig utána zeng
A föld ; miként harangozás után
Sokáig zúg bűg a mogorva érc.

Kelmérhez érve lepattan lováról,
Könnyűdeden, miként ha lepke volna,
Mely egy virágról a másíkra száll ;

S kibontakozván a sötét köpenyből,
Némán köszönt és jobb kezével int,
Elébe vetvén két lőfegyverét.

A hold kibújt a fellegek közül,
Hogy jobban lássa a történeteket;
Hisz ő a csillagok királyi hölgye,
S minthogy királynő, tehát asszony is,
Ki venné néki ekként rossz neven?

„Válassz!” rebeg az imént érkezett,
A fegyverekre íntve újjolag.

„Nagy ég! — kiált Kelmér — ki hangja ez?”
Mélyen vizsgálván az ellenfelet.
„Ah, Irma te, és ismét csak te vagy! . . .
Mint üldözött rém, mért követsz jelenleg,
Midőn mikor híválak, — elhagyál?
Vagy végórásban jössz el szemtanuként,

Hogy átélvezed szenvedésimet? —
Oh lányka, csalfa mint a délibáb,
Keressed fel a forró nap sugárát;
Keressed fel a lenge estiszellőt;
Csak a sötétes fergeteg villámit,
Csak a boszúnak gyermekét kerüld!
Távozzál innen, ten javadra kérlek,
Hagyj el te szép, te csalfa szép leány!“

„Nem távozom! — felel szilárdúl a
Költői szép, de csalfa szép leány —
S ha gyáva nem vagy, itt a pisztolyok!“

„Hogy gyáva nem vagyok, nem nők előtt,
De a csatán, mint bajnok megmutattam.
Hanem hölgyekkel semmi dolgom itten.
A férfi férfit vágy bosszúlani,
S te mit keressz itten hívatlanúl?“

„Halljad tehát. Azon levél, a melyet
Elődhöz irtál, én hozzám került;
S a párbajról ő így semmit se tud.
Kelmér! azt irtad, hogy vért szomjazol.
Én itt vagyok, gyilkolj meg engemet,“

„Már mondtam, nővel semmi dolgom itten!
A csábítót óhajtom egyedül,
A szívbitortót megbosszúlani.“

„Sem csábító, sem szívbitortó, nem,
Én esküszöm rá, sohse' volt Előd.
Vagy szólj, ki korlátozza szívemet,
Hogy ennek, vagy amannak adjam át?
Nem ép oly joggal bírja most Előd,
Mint milyennel bírád te hajdanan?
A zöld folyókának ki tiltja meg,
Hogy szüntelen csak egyhelyen tenyészve,
Már más fát átkarolni nem szabad?“

„Irmám nem így! nagyon csalatkozol;
A zöld folyóka, mely a fára fut,
Azt hűn karolja, rajta szárad el.
S habár letépné örült szenvedélye,
Nem fog többé virágot hajtani;
S ha a porban besározá magát,
Mint a szemét, széjjel tiportatik.“

„Mit, én szemét? — szól sérült érzelemmd,
A pisztolyokra intve ujoia; —
Válassz! különben . . .“

„Megbocsáss nekem, ha
Nem az ildom, de szívemből beszélek.
Ha felfoghatnád e kebel keservét,
Tudom nem néznél elvetett szavakra.
Mit vétettem, szólj lányka, ellened?
Minden bűnöm az hogy szerettelek.
De e bűnért szörnyűen meglakoltam,

Szerelmem lett maga a -- büntetés.
Egykor viszontszerelmet kérve tőled,
Önként ajánlád föl szerelmedet;
Most elvevéd azt, tehát megraboltál;
S a szemrehányást mégsem tűröd el?
Nem emlékszel-e azon esküre,
Melyet nekem rebegtél egykoron?
Nem mondtad-e: veszély van a hazán;
A véres kardot körül hurcolák,
A honfit síkra hja már a kürt,
Hogy küzdjön, s védje édes nemzetét?
Nem mondtad-e: hogy én is menjek el,
És majd ha visszatérek, a babért,
Te tűzöd hős fejemre egykoron?
Nem mondtad-e: ne féltsem szívedet,
Vasbástya védi azt meg énnekem.
Mely büszke várat meg nem döntheti
Sem vész, sem a duló idő hatalma?
Im vissza tértem; kérem a babért;

Hol hát azon szív, mely tulajdonom? . . .
Már másnak birtokában leltem azt! —
Boszúra hát! boszúra jöttem én!
A szívbitorló vérét szomjazom.
S te szép, te csalfa szép lány, tudd meg azt:
Habár föláldozod magad helyette,
De boszúmtól őt meg nem óhatod.
Mert elmenendek rögtön fölkeresni,
S bárhol találjam . . . én meggyilkolom!”

„Azt nem teszed, nem, istenemre nem!
Bár frigybe lépj magával a pokollal . . .
Skárhózzál inkább! . . .“ Szólt kétségbeséssel
A lányka; s gyorsan mint a gondolat
Keletkezik, egy pisztolyt felragad —
Céloz . . . átok röpti a golyót;
S Kelmér szívében még a szenvedély is,
Mint forró vére — megfagy a halálban.

A hold fátyolt vőn újlag magára,
Sötét felhőkbe rejtven bánatát,
Haraggal dörg s dörögve sír az ég.

(Minő csodás a női szív szerelme! . . .
Most tiszta mint a fényes napsugár —
Most sáros örvény, melyben vész lakik.
S a szerelem egyszer szentség, a melyhez
Imádkozni járnak az angyalok;
Máskor fekély, undok ragály, a mely, ha
Egyszer keblünkbe fészkelé magát,
„A vész fogára egy falat“ *) leend ez.
Minő csodás vagy szfvünk szenvedélye!
Szeszély szerint „egy angyallá az embert,
Az angyalt ördöggé, s az ördögöt
Angyallá könnyen átváltoztatod“ **)

*) Schakespeare *Lear király* ából.

**) Petőfi *Salgójából*.

S ha ma keblünk a lélek szentegyháza,
Holnap talán pokollá változik . . .)

Im Irma a szelid leány miként
Egy szörnyeteg áll a halott fölött;
Nem gondol azzal hogy ő gyilkosa
Annak, ki érte élt és szenvedett.
Őrül . . . nagyot kacag . . . keblébe' már
Szerelmével egy űrült szenvedély,
S e szenvedélylyel az ördög tanyázik.

FOGARASI ALKUDOZÁS.

I.

„Hová hová készülsz , szerelmes jó férjem.
Ilyen ünnepélyes fényes öltözékben ?
Megszállták a várat , nem jöhet a vendég —
S egy szóval sem hísz hogy én is veled mennék.“

Igy kérdezte férjét a szép Majláth Klára ,
— Szépségének nincsen messze földön párja —
S mint repkény a tölgyet gömbölyű karjával
Kedvesének vállát úgy övedzi által.

„Ne gondoldj te azzal, édes feleségem,
Hová készülök ily fényes öltözékben:
Igaz hogy megszállta a török a várat,
S így fészünkbe még csak a vendég se járhat.

Hanem most az egyszer magam leszek vendég,
Meghívó levelet most kaptam csak nem rég;
— Meg ne ijedj tőle édes feleségem —
A török tábornak kellő közepében.“

„Mért ijednék meg — szólt a szép Majláth Klára
Nem készültél é már többször a csatára?
S bár mindig gyöngéd és forró volt szerelmem,
Mégis láttál é már pityeregni engem.

Nem én kötém mindig rád az űsi kardot?
S buzdító szavam a csatatérre hallott!“
Mosolyg a boldog férj, s megcsókolja szépen
„Nem érted a dolgot édes feleségem!

Nem megyünk csatába , nem a török ellen ,
Békés alkuzásra hívogatnak engem :
Kezest is küldöttek Fogaras várába ;
Csakhogy mennék el az ellen táborába.

Vésről szó sem lehet , én semmit sem félek,
Hisz az alkoránra esküt esküvének :
Hogy nem lesz bántásom míg nap lesz az égen
Azért ne aggódjál édes feleségem !“

De a bátor asszony , a csaták leánya ,
Megdöbben férjének alkudozására ,
S esedezve szólat : „ne menj oda kérlek!“
De ez nem is hallja kérelmét nejének.

Hej pedig hatalmas a nőnek sejtése ,
Jövőbe hat gyakran szíve rezzenése —
Sokszor a veszélyt , mit a sas nem is véli ,
A gyenge gerlice előre megérzi.

II.

Vig lakoma van a török táborában
Ott ül Majláth is a törökök sorában;
Maga elnököl a nikápolyi pasa,
Vele a tábornak minden hatalmasa.

S eltréfál Majláthtal széles jó kedvében,
Mintha jó barátok lettek volna régen;
Mindegyre kínálja „nesze itt a kávé,
Itt a török dohány, itt a csokoládé!”

Nem győzi köszönni a sok szivességet,
Amennyit reá a jó pasa tetézett:
„De mégis — így szólal — hamar oly jók lesztek
Inkább egy kis borral vendéjeljetez meg!”

Elrémülve kiált most a pasa rája :
„Bort akarsz hozni a hívők asztalára ?
Tudod hogy ez tilos , node se baj semmi —
Kivételt fogok a te kedvedért tenni.“

S hozat bort elébe , még somlait pedig,
S vigan lakomáznak egészen estelig.
Majláth István köztük szemet száját tátott :
„Soha soha ilyen vidám társaságot!“

De eltávozott már a nap , mint szokása,
S rá gondol hősiünk a haza indulásra ,
Föl is kel székéről , jó éjszakát kíván —
De helyéből még csak mozdulni sem bír ám !

Ekként tartóztatták : „Maradj még egy kevest,
Még csak most iszod meg a fekete levest.“
Ez elámul és csak csóválja a fejét :
„Levest hoznak , holott elmúlt már az ebéd !“

Mégis jelen rögtön a sok cseléd, szolga,
De nem levest, hanem rabbilincset hozva,
Megragadják őt, s a pasa parancsára
Nehéz láncot tesznek kezére lábára.

„Félre áruló faj, gyáva kigyó fészek!
Eskütök szavára parancsolom néktek:
Mindenki azonnal szabadon bocsásson!
Nem ígértétek hogy nem lesz bántódásom?”

Nagyot kacag erre a vén török pasa
— Majd megpukkad bele, úgy liheg a hasa —
„Csak addig ígértük: míg nap lesz az égen,
Az pedig úgyhiszem eltávozott régen.

Hiába fecsérled azért a szót itten,
Nincs a ki megmentsen — ha csak az uristen —
Vagy maga a zultán, kinek parancsára
Rabságra vitetlek a magas portára!”

És a miként mondá, történt is akképen ;
Jó Majláth uramat elhurcolták szépen.
Csak messziről hallik , mint az ég zengése.
Egy sötét átok , s a láncnak csörtetése.

Fogaras vára a török kézbe került —
Hát mit szóljak a vár szép asszonya felül ?
Nagy sötét szeméből könnypatacska áradt,
Arcának virágit letépte a bánat.

Órákig elnéz a messze messze tájra ,
Hová elköltözött férje , boldogsága — —
Néha fel-felsóhajt a szegény jó lélek :
„Megmondottam ugy é, ne menj oda kérlek“ *)

*) Forrás. Wolf. Beth. Hist. Lib. III.

C E N K I R O M .

I.

Jertek barátim! jertek oldalomhoz!
Fiúk, leánykák halljatok regét!
Szépen figyelve végig hallgassátok,
Mert hasznatokra válik e beszéd.
Nem balgaság, nem tréfa mendemonda,
A mit most tőlem fogtok hallani;
Boldog, ki a tanulástól belőle
Hasznára fogja majd fordítani.

Brassó vidékén hajdan egy anyának
Két gyermeke volt, mindkettő fiú,
Az ifjabbik könnyelmű gyerkőce,
Szeles, s mi több, elbizott és hiú;
Nem hallgatván a jó tanácsra, gyakran
A tűzre sok rozsz tiltott fát rakott,
És élvadászó lujha szenvedélylyel
Szülőjének szerzett sok bánatot.

Az öregebbik éppen ellentéte,
Miként az angyal jámbor és szelíd,
Megleste jó szülője gondolatját
És ahhoz mérte minden lépteit;
Istenfélő szorgalmatos fiúként
Példányképül szolgált a többinek;
Reá is szállt az égnek szent malasztja,
Szerették, s kedves volt mindenkinek.

A két testvér ekként esenge egykor ,
Egy szép tavaszvasárnap délután :
„Oly szépen süt az ifjú napsugára ,
Ereszsz minket mulatni, jó anyám !“
S szólt az anya : „A gyermek élvezését
Ha ártatlan : az ég sem tiltja el ;
Csak egyre int, s figyeljetek reá, hogy
A társaság ha rossz, kerülni kell.“

A jó tanács egy elvetett mag, mely ha
Jó földbe hull : gyümölcsöket terem ;
Ha a kebel mélyében megfogamzik ,
Csak áldást hoz, és hagy az emberen.
A két gyermek hallá a jó tanácsot ,
De mint valának engedelmesek ,
Azt sajnosan mutatja az eredmény —
Okuljatok rajt, és ítéljetek !

D e z s ő a jobbik, a szelíd fiúcska
Tanítóját meglátogatni ment ;
Hol kellemes és hasznos társalgásban
Élvezte és használta a jelent.
Kivel enyelgve elsétálgatának
Virágos kertben, szép zöld fák között
És ibolyákból koszorút fonának ,
Hogy anyjának szerezzen örömet.

Mig ücsöcse K á r o l y , e pajzán teremtés,
Szilaj gyerkőce társakhoz siet ;
Hogy madárfészket s baglyokat keressen
Fönt a hegyen, a c e n k i r o m felett.
A melyről olyan sok mindent beszélnek —
Tüzes kigyók, rémeknek lakhelye ;
A jámbor nép keresztet hány magára ,
És megkerüli messzi — messzire.

Nem gondol a könnyelmű gyermek ezzel;
Károlyt unszólták pajzán társai,
Hogy jőjjön ő is a sötét romokhoz
Velök együtt mulatni, játszani.
„Hisz nem vagy gyáva!” faggatá az egyik;
„Ki tudja?” gúnyolák a többiek;
A gyermeknek vér szökkenék arcába —
„Török szakad — de én is elmegyek!

A cenki rom majd ötszáz év magasra
A hegytetőn nyugszik Brassó felett,
Hol mintha a városra rá hajolna
Oly szédítő, és olyan meredek.
Ide jöttek a gyerkőcök mulatni,
Mohos barlangok és romok közé;
Hol a földet rém emlékek borítják,
És a történet vérrel öntözé.

Vigan mulatva tiltott kedvtelés közt,
Órára óra, percre perc mulik;
Nem egy madár van fészkeből kiűzve —
Rabláncokon nyügg már egypár csuvik.
Tépett ruhában, piszkolt öltözékben
Rombolt, haladt a gyermekek hada,
S a kis Károly, mint hogyha versenyeznék,
A pajzánságban első ő vala.

De íme egyszer a föld csattan egyet,
Mintha az éggel kezdne háborút,
És még egyszer — — most még egy har-
madik rá —
A sok gyermek remegve össze fut.
S a föld mélyéből szörnyü nagy robajjal
Egy óriási kígyó jő elé;
Hármas fejével, szikrázó szemekkel,
Egyenesen a gyermekek felé.

Kiki fut, a hogy és a merre tudhat,
De már hiába — késő, hasztalan;
A legpajzánabb, a csapat vezére
A kis Károly, szegényke veszve van!
— Lehanyatlott már a szép napsugára,
Föl van terítve már az estebéd . . .
S a jó anya, az aggodalmak árján,
Hiába várja egyik gyermekét.

II.

Díj tűzetett ki, fényes, a vitéznek
Ki a kigyót el tudja ejteni;
És messzeföldről leventék jövének
A dicsőség s a díjért küzdeni.
De a golyó a szörnyről vissza pattan,
A fegyver elcsorbúl nem ejt sebet;
És a szörny mind megannyin győzedelmes,
S véres tort ül a győzelem felett.

Nagy istenátok fekszik a vidéken —
És rettegés közt bőjtöt tart a nép;
A mit az ember meg nem bír erővel,
Hogy villámot küldjön reá az ég.
Az elfolyt vér az égbe felkiáltott,
Boszú eseng a gyászoló család;
S a kis Dezső mindennap este reggel,
Testvéreért sóhajt fel szent imát.

És íme egyszer fényes rózsafelhőn,
Az estiszellő könnyű szárnyain,
Leszáll az égből egy szelíd kis angyal,
És elmereng a gyermek álmain.
Majd lehajolva titkot súg fülébe —
Míg rajta szép szemét legelteti;
S a kis gyermek az ég küldöttje által,
Nagy hivatásra van jelölve ki.

Következő nap alkonyatkor ismét
Új martalékra a szörny megjelent,
Egy döglött borjut lel a cenki ormon,
S a zsákmány rögtön martaléka lett.
De jaj neki! kit nem fogott a fegyver,
Kinek bármily erős mérég sem árt:
E döglött borju, melyet fölemésztett,
Ebben hozá magára a halált.

Kiszámított csel tette azt az útba,
S belől oltatlan mésszel tölte meg;
Az isten-intés, s egy gyermeknek műve...
S megtörve van az átkos szörnyeteg.
A mész gyomrában általázni kezdett,
Patakra megy — reá vizet iszik:
S az o l t o t t mész véget vet életének —
Hiába küzd, kinlódik reggelig.

Másnap öröm közt hymnust énekelve ,
A cenki ormon összegyűl a nép ;
Hála-imát rebeg a jámbor ember ,
És leborúlva áldja istenét.
S kérdik : ki volna a derék levente ?
A pályabér kinek jutalma lesz ?
Nem sejtik hogy egy jó testvér imáján
Az ég áldása, isten műve ez. *)

*) Forrás : Siebenbürger Quartalschrift.

A PÁSZTOR FÜROLYÁJA.

Rég fent van a holdvilág az égen ,
Ünnepélyes csend van a vidéken ;
A harmatos virágok illatja
Az embernek lelkét elringatja ,
Ha fölkel az éjnek pacsirtája :
S megszólal a pásztor fürolyája.

Megszólal, s az irígység is eljő,
Föltámad a lenge estiszellő;
A bánatos hangot el-elkapja,
A tájdalmat széjjel szórogatja
Az embersziv sír, kacag utána —
Olyan szép a pásztor furolyája!

És az ének titkos édes vágygyal,
A pászturnak kedveséig szárnyal;
Ez megérti, s nem haboz sokáig,
Mire a dal, ő is arra vágyik;
S azt egy forró csókban föltalálja
S elnémúl a pásztor furolyája.

UTOLSÓ UNGLER LEÁNY.

I.

Szereti a lány a pártát,
Egy darabig, nem sokára,
Mig a kora ifjuságnak
Dicsősége, koronája;
De ha majd a sima arcon
Redőt hoz az idő néki:
Oly unalmas az a párta,
Ugy szeretné széjjel tépni.

S miként így van az jelenleg,
Hajdanában sem volt máskép,
Hogy a kinek férje nincsen,
Irgyelte az a másét.
Mert a lánynak, hogyha nem szép,
Ugyan könnyen fittyet hánynak — — —
Boszúsága s bánatára
Az utolsó Ungler lánynak.

Az utolsó Ungler leány,
Oly gazdag volt, mint a tenger,
Mégsem kapott rajta senki,
Főképen a magyar ember,
Nem csoda, hisz háta pupos;
Foga nincsen; lába görbe;
Egy szeme vak; másik kancsal;
Egyik keze ki van törve.

De minden lány szerencséje,
 Hogy önmagát szépségnek véli;
 Az utolsó Ungler lány is
 Azt hitte hogy szépen néz ki.
 S tudni vágyta hogy kézzel
 Kit teend majd szerencsésnek?
 Csodálkozott rajta szörnyen
 Hogy a kérők mégis késnek — — —

Igy remélve, várakozva
 Már év után év telék el,
 A pártától menekülni
 Szeretett vón' szép szerével.
 Pedig kevés a reménység
 Rezes orral, űsz haj mellett —
 Egy fogatlan feleségnél
 Mindenkinek különb kellett.

És a leány bánatában
Fogja magát, gondol egyet :
A világot megutálja
Egyebet már mit is tehet ?
A mit nem is élvezett még ,
A világból már kilépett ;
S kiket elébb úgy óhajtott ,
Gyűlöli a — férfinépet.

Vára fényes csarnokából ,
Hol elébb csak kedv tanyázott ,
A vidám öröm helyébe
Egy kolostort , sírt varázsolt ;
Szolgálatját elbocsátja .
Kivéve egy nőcselédet ;
S a magányban gondolatja
Az édesbús múltba téved

Mint az ősziköd homálya
Föltűnnek az ábrándképek,
Melyet szilaj fergetegként
Széjjel űztek, összetéptek,
S melyet gyászol a jelenben. —
Mindhiába, célt nem ére;
A rögtönzött változásnak
Elhagyottság lett a bére.

Küszöbét a fű benölte,
És a vándor arra járva
Nem kopogtat ajtaján, hisz
Berozsdásúlt már a zára.
Arra megy a falu népe
Fejéregyház és Garádról,
Közel jöni nem merészel,
Elkerüli messze, távol.

S ím a szegény Ungler lánynak
Nincs vigasza senki, senki — — —
Egyedül egy vén gazdasszony,
Ez is annyi mint a semmi!
Nincs segítve szenvedésin,
Imádkozhat reggel, este —
Nem lesz ember, a ki majdan
Koporsóját eltemesse!

És a szegény Ungler leány
Fogja magát, gondol egyet,
Legalább végnapjaira
Legyen a ki hozzon enyhét.
Ugyis ílt az ideje hogy
Testamentomot csináljon . . .
S kihirdeti nagy robajjal
Fejéregyház és Garádon:

Hogy várát az Ungleberget,
És a mfje csak volt neki,
Annak adja örökségül,
Ki hamar ébb eltemeti.
....S ez óta nincs elhagyatva,
Látogatják reggel, este;
Mindenki a lány halálát,
Temetése napját leste.

II.

Egy szép reggel arra sétál
Fejéregyház kisbirája,
Betekint, mint egy ideje
Minden áldott nap szokása.
Betekint — de visszadöbben....
Az utolsó Ungler lánynak
Betegágyán, szélütötten,
Végpercei most valának.

Ottan áll a vén gazdasszony
 Tehetetlen, síránkozva;
 „Segítséget! segítséget!
 Jöjjön hamar, isten hozta!
 Jaj istenem, oda van már —
 Mindjárt meghal, mit csináljak?”
 — De más terve volt egészen
 Fejéregyház bírójának.

Nem megy biz ő segítségre.
 Nincs ideje, más a dolga...
 — Nincs oly kéz, mely maga felé
 Leginkább ne hajlott volna. —
 Nagy sebesen visszafordul,
 Hogy otthon jó hírt mondhasson:
 „Temetésre tisztelendő!
 Haldoklik a vén kisasszony.”

S meghúzzák a nagy harangot,
Összegyül a falu népe,
Mint bucsúra, ünnepélylél,
Temetésre, torra méne.
De az ajkon nem zolosma,
Kárörömmel indulának:
„Mi leszünk az örökösök,
Vége van az Ungler lánynak!”

Am ezalatt ekéjével
Arra hajt el egy garádi,
Szinte ez is, mint a másik,
Fölmegy jó reggel kívánni.
De a szegény Ungler leány
Nem mondja már: „hozta isten!”...
S a halottat megsíratni,
Meggyászolni senki sincsen.

Egy darabig nézi , bámúl .
Hogy mi történt Unglebergen ;
Egyszerre csak eszébe jut
Mi van a végrendeletben . —
Átkarolja a hullát és
Lecipeli ekéjére ,
S két ökrével a garádi
Temetőbe elhajt véle . . .

Fejéregyház küldöttsége
Csak a hült helyét találja ;
Káromkodik , töprenkedik
A falunak kisbírája
Mért volt ilyen élhetetlen ?
Nem hitte hogy így megjárjon —
De nincs mit segíteni rajta ,
Eltemették már Garádon .

S miként a végrendeletben
Érthetőleg volt megírva:
Garád lőn a földesúr, és
A jószágot máig bírja.
De a nép közt ha beszélük,
Tán még most is kacagnának,
Mily furcsa volt temetése
Az utolsó Ungler lánynak! *)

*) Sieb. Volkskalender von 1845, és Kőváry
Erd. rég. 156. l.

KÖTELESSÉG S SZERELEM.

(1559.)

I.

Leköté a kardot oldaláról ,
A töröktől ostromlott T a t á n a k
Ifju kapitánya , hős E s z é k y ;
S lemenvén az illatos ligetbe ,
Koszorút fon , és virágot ápol.
A koszorút nem babérlevélből ,
lbolyából fűzött homlokára .

S virágok közt nem a télizöldet,
A rózsákat kedvelé leginkább
Aztán elmegy sebes palakhoz
Meghallgatni édesbús danáját,
És mikéntha értené a nyelvet —
Tündérszépet álmodott belőle.
És álmában elfelejte mindent,
Elfelejté vára ostromát is,
El a vést, mely tornyosúlt fölötte;
Csak ábrándját, e szép délibábot,
Csak szerelmét nem tudá feledni. . . .

S ím egy szolga, fényes öltözékben .
Fölkeresni jött urát Eszékyt,
Két levelet hozván nagysietve.
Egyik kemény pergamentre írva,
Nagypecséttel, küldve a királytól;
Másik kisdud illatos levélke,
Galambszárnyon küldve egy leánytól.

Mint a gyermek madárral kezében ,
Ha tilosban fészkeből lopá ki ,
S rajta kapják ; akként összerezzen ,
Ábrándjában megzavart Eszéký.
S mint a gyermek , a ki dőbbenéssel
A madárt kiejti kis kezéből ;
Szárnyra kelve elröpül az ábránd. . . .
Aztán elmegy a sűrű berekbe ,
Hol nem látja , nem találja senki ;
És mohón , a küldött két levél közt ,
A k i s e b b e t bontja fel először. —

Szállj galambka , és köszöntsд nevemben
Hős Eszékýt , a kemény vitézt , ki
A mióta kardot ölt magára ,
Mily kemény a fegyver markolatja ,
Oly keményre dermeszté szívét is.
Mert Etelkét , a szegény leánykát ,
Vigasztalan elfeledve hagyta.

Látod ifju, ki szerettél egykor,
 A virágcsa, melyet bimbajában
 Elhagyott a forró napsugára,
 Elsárgúlva, lassu hervadással
 Bánatban találja fel halálát.
 Nélküled, és szerelmed híjában,
 Így naponta hervadoz — E t e l k é d !

Örömköny és fájdalom-sóhajjal
 Olvasá el a szerelmes ifjú,
 A panaszló lánykának keservét.
 S miként széttört játékát a gyermek,
 Mely vesztében még becsesb előtte,
 Összevissza csókolá az irást . . .
 „Jól mondád, virág vagy szép Etelkém!
 S ha én volnék éltető sugárod,
 Mely nélkül elhervad a virágcsa:
 Bár felhő, sötét miként a bánat,
 Jött közébünk elszakasztni tőled —

S bár törjék meg maga a sugár is —
Széjjelúzi, esküszöm, — szerelmem!”

Másik levél sürgető parancs volt,
Nagy pecséttel, küldve a királytól;
S következőt olvasott belőle:
„Üdvözetet trónusunk nevében,
A tatai kapitány s hfvünknek!
Hogy veszély van rajtunk és hazádon,
Közelebbről tudhatod miként mi;
Mert a vész, mely dél felől eláradt,
Mint az árvíz, ellepé Tatát is. —
Szent az eskü melyet nemzetéért
Királyának esküdött a honfi:
Erre intlek téged is Eszéky,
Légy hű öre, bajnoka honodnak,
Oltalmazd a várat mindhalálig,
A csel, ármány vagy erőszak ellen.
Óvatos légy, ne higj elleninknek.

Kik habár fegyvernyugvást kötöttek,
Megszegik, ha alkalmat találnak.
Azért senki, ki a várat őrzi,
El ne merje hagyni semmi okkal!
Mert a ki megszegné e parancsot,
Az áruló hon s királya ellen;
S büntetése vérpad és halál lesz! . . .
Ehhez tartva magad bű cselédem,
Mint te oltalmazod trónusunkat,
Oltalmazzon tégedet az ég is.'

Hogy mit érzett ekkor hős Eszéky?
Átolvasván mind a két parancsot,
Egyiket a szerelem parancsát,
Másikat a nemzet és királyét:
Meggérdezni kell a kis pacsirtát;
Mely meglesve ötöt egy bokorból,
Fölröpül . . . s fájdalmát eldalolta.

II.

Zivataros volt a nyári este ;
Hullt a zápor , hull az ég villáma ;
S mint a bűnös vacogó fogakkal ,
Reszket a föld , mert az ég haragszik .
K o m á r o mnak népes városában ,
Mintha sírkert volna minden útca —
Nem zavarja senki a nyugalmat .
A zápor elúzi a csavargót ,
A villámtól gyáva lesz a tolvaj ,
Csak egyet , csupán csak a szerelmest ,
Nem riasztja vissza semmi . . .

Egyszerű ház kisded ablakában
Mécsvilágnak pislogása látszik .
Kint egy ifjú , küzdve önmagával ,
Megkocantja , lassu , halk zörejjel .

„Alszol-e már, alszol-e szerelmem?
Oh ha alszol, álomképed itt van,
S ébredésed álmod folytatása,
Hogy megüdvözzüljön a valóban!
Én vagyok itt, én, hived Eszéky.“

S ím egy lányka, gyöngéd mint az árnyék,
Meglépetve, félelem s öröm közt
Bebocsájtja a szerelmes ifjút.
Bebocsájtja, s mint virág a fákon,
Mint a rezgő harmat a virágon,
Boldogan függ kedvesének ajkán.
Majd kitarja keble érzeményit:
„Oh, ha tudnád mit szenvedtem érted,
Tőled oly sokáig elszakasztva!
Mégis látod, mégis most remegve,
Látásodra nem merek örülni.
Előérzet meglehet csupáncsak,
És kacagni fogsz ha elbeszélem. —

A múlt éjjel álmodám tevéled ;
Két partján állottunk a Dunának ,
Én a jobbon , míg a balfélén te ,
Hítalak forró szerelmi yágygyal ,
De közöttünk zárva volt az út , és
Néked tiltva engemet karolni .
Kötve voltál , egy helyhez csatolva , —
Lángba borúlt a vidék körülted .
Csak egy út volt mentve a tüzártól ,
Mely közöttünk volt a gát ; de ebben
Rémes örvény , száz halál tanyázott
Ám te nem sejtetted a veszélyt , oly
Túlnyomó volt vágyad és szerelmed ;
És vakon csak énfelém siettél .
De — s itt elakadt a lányka hangja —
De szörnyű ! elnyelt a sáros örvény !“ . . .

Vígasztalta kedvesét Eszéky ;
Mondta , hogy az álom nem valóság ;

Mondta, hogy egy csintalan kis angyal
Kötekedni súgta ezt fülébe.
És aztán szerelméről beszéle;
Festett egy szép túlvilági képet,
A vágyak s az ábrándok honából.
Magasan szállt a szerelmes ifjú,
Túl a legszebb költészet határin...
De Etelke terhes sejtelmével
Nem bírta azt röptében követni.
És midőn már azt hívé Eszéky:
A varázsolt boldogság, kéjárban
Ittasult lesz a leány szerelme —
Ez nem bírván keblének keservét,
Szívszakasztó zokogásba' tört ki!

És e neszre, a mellék szobából,
Előlép az őszült P a k s y J á n o s
A királynak hadnagya, vezére,
És Etelke atyja. S megpillantván

Házában Eszékyt, visszadöbben —
Ez mint máskor, gyöngéd vonzalommal
Átkarolja, mint atyát a gyermek ;
De az ősz lesujtó pillantással,
Eltaszítja messze őt magától.

„Vissza tőlem, vissza áruló! ki
Míg várad az ellen ostromolja,
Mint parancsnok, hűtlen elhagyád azt!
Vissza tőlem, ki inkább hazádat,
Áldozod fel, mint a kéjt, szerelmet!
Méltatlan vagy rám és gyermekemre —
Áruló vagy . . . vissza vissza tőlem!”

Fájdalommal, sértett büszkeséggel,
Elhagyá a házat hős Eszéky;
Elhagyá Etelkét s véle együtt
A reményt boldogságot örökre. —
És elindúl a sebes Dunához,

Hogy Tatára újra visszatérjen.
De borzasztó látomány lépé meg —
És szívében megfagyott a vér is.
Lángban volt a láthatár előtte,
S vára, közepett a lángfolyamban.
Közbe közbe a szélvész kacajja,
Tompá zúgás hatja át a léget;
Míg fölötte mint a vészharangja,
Kebelében szívé visszakongott. . . .

III.

Miksa császár és hazánk királya,
Gyűlést tartá Bécsnek városában.
Összegyűjtvé a nemzet biráit,
Büntetést szab, szörnyűt, mint a bűn volt
Megtorlandó — hazaárulása
S im a bűnös rabbilincsbe verve,
Lesütött szemekkel áll előttük;

Összefont karokkal ; s szégyenében
Halvány arca néha fölpirúla.

„Lépj közelebb , védj magad Eszéky !
— Mert ő volt kit a törvény elítél —
S ha lehet , hárítsd el azt a szennyet ,
Mely homályt vet honfiérdemidre.
Halld a vádat : kapitánya voltál ,
Az ostromlott várnak , ő s Tatának ;
S a királynak nyílt parancsa ellen ,
Elhagyád egy éjjel nagy titokban.
Ezt megtudván H a m s a bég , pasája
Esztergomnak , ostromot parancsol —
Bent a népség legnagyobb zavarban
Keresi a kapitányt , vezérét ;
A vezért ki gyáván cserbe' hagyta . . .
Ily árulás , undok árulással ,
Gűzdelmet ül a török Tatán most.
De a foglyok s haldoklóknak átka

Boszut kér az áruló fejére. . .
Árulónak tart hazád , Eszéky ;
Védd magad e vád alól előttünk !

„Esküszöm a boldogságos szűzre ,
Védanyjára árva nemzetemnek ,
S mindenre mi szent van a világon :
Hogy csak külszín , nem bűn terhel engem.
S bár e külszín pálcát tör fölöttem —
Nincs ellene semmi , semmi védem !

„Hol valál hát , szólj , az átkos éjjel .
Mig Tatát az ellen ostromolta ?

És Eszéky válaszolna , ámde
Zavarában nem tud mit felelni.
Vagy elmondja tán , hogy kedvesével
Tölté el az átokteljes éjjel ?
Hogy általa híva csábszavakkal ,

Hagyta el Tatát is: és a többi,
Miket mint titkot keblében őriz?
Ámde sokkal forróbb volt szerelme,
Semhogy azt akarná, hogy hazája
Átkot mondjon arra a leányra,
Kiért ő föláldozá hazáját,
Kiért őt a nemzet megvetette,
S kit mégsem tud vádolni szívében....

„Hol valál, szólj, — ismétlé a bíró —
Mig Tatát az ellen ostromolta?”

„Hát — izé — — épen két pejszikómat
Komáromban patkoltatni voltam....“

Mosolyognak a bírák fölötte,
Mosolyog rá maga a király is.

A koholmány kézzel fogható volt,
S a zavar erősíté a vádat.
Mert az erény az emberkebelben,
Olyan mint a kincs a földbe rejtve.
Gyakran a virágos réteken nincs
Egyébb, mint véghetlen sár alatta —
Gyakran a kopár hegyek tövében,
Drága gyémánt és arany fogamzik. —

„Áruló vagy, mindemből kitűnik;
S büntetésed, mint az árulásé,
A bitófa, és szégyenhalál lesz!”

És a pálca törve van fölötte....
Meggyalázza a közvélemény is;
Kitagadja őt saját hazája,
Átkot szór a történet porára. —

Csak a dalnok, a szerelem őre,
Hint virágot, koszorút a sírra;
A szerelem áldozatja volt ő.
— Adjatok bocsánatot neki! *)

*) Forrás: Buday M. Org. polg. Lex. I. köt.
626. l.

BÁGYI MENYEGZŐ.

Más volt Erdély hajdanában! — —
Nyolcszáz hosszú év előtt,
Ékesebben koronázta
B á g y i vár a hegytetőt,
Hol jelenleg a romok közt
Rút bagoly üt laktanyát;
Hajdanában büszke vár-lak,
Mint erős sasfészek állt.

Hol a mohos omladék még
A szellőtől is remeg,
S mint a széthúlt csontvázak — az
Enyészettel küzdenek:
Több hatalmas hódítókat
Fékeztek meg hajdanán;
Sok dac, még az égvillám is
Lepattana ércfalán.

— Történt egykor, mikoron még
Aranykorát élvezé,
Késő éjjel nagy sietve
Vágtat egy lovag felé.
Öltözéke egyszerű, de
Választékony, izletes,
Gyöngéd arca szép vonásin
Látszik hogy úr, hogy nemes.

S mi e korban ritkaság volt,
Kardja nincsen oldalán —
Mint kalandor titokteljes
Légyottokra megy talán?
Nem. A bágyi várban fényes
M e n y e g z ő n e k napja van,
És a vendég oda vágyik
Észrevétlen titkosan.

Sok vendég közt egy vidéki
Nem szúr egyhamar szemet,
S a nélkül hogy észrevennék
A lakomán részt vehet.
Most az őr is tivornyázik —
A várkapu nyitva áll;
Ki vendégi jogra vágyik
Ide jőjjön, itt talál!

Szépen süt a hold sugára
A sötét vidék felett;
De a várból szét özönlő
Világítás fényesebb.
Kellemes az esti szellő,
Mely a fákat lengeti,
S össze olvad a zenével,
Mely a várból szálla ki.

Bent a várban — de mint fessem
A pompát, a fényözönt?
Hol a szemek káprázának
Az arany s a fény között?
Sándor István a vidéken
Leghatalmasb úr vala,
Nincs Erdélyben, a ki véle
Versenyzésre szállana.

S egyetlen egy leányának
Menyegzője tartatik,
Igy tehát a kedv s multság
Meg sem állhat hajnalig,
A sok szép lány táncra perdül
A míg csak szól a zene —
S az ifjaknak, hol leány van,
Valjon még mi kellene?

Az asszonyok elcsevegnek,
Mi hogy történt hajdanán?
Minő fény van Magyarhonban
S László király udvarán?
Nincs előttük thea, kávé,
Nincs előttük csemege,
Mégis vigan elidőzik
Ifja, véne, örege.

De másképen áll egészen
Az urak közt a dolog!
Hol a beszéd szőnyegén a
Legújabb törvény forog.
Mely Rákoson hozatott a
Leányfiúság felett,
De a melyben megegyezni
Nem tudtak a székelyek.

A merre húz az önérdék,
Arra vonzott mindenik,
A vita is elkezdett már
Komolyabb szint öltetni;
Nem egy volt, ki borhevülten
Fenyegetve felkiált,
Sértegetve káromolni
A törvényt és — a királyt.

Sándor István zavarában
Nem tudta, hogy mit tegyen —
Vendégétől en lakában
Sértve a hon s fejedelem.
Vagy szivélyes házigazda
Legyen, vagy hí hazafi?
Túrje-e e túlcsapongást,
Vagy ellen kell állani?

Kér — eseng, de mind hiába!
Nincs szavának sikere,
Háziúri tekintélyvel
Szinte nem megy semmire.
Féktelenség mámorában
Kiki azt tesz, mit akar —
S a céltvesztett társaságban
Szörnyű nagy lesz a zavar.

Vége lett a nászzenének ,
Üres lőn a táncterem ,
Ifja , véne egytől egyig
A vitázók közt terem .
És van lárma — — egy vendég a
Másikával összevesz — —
Sándor István aggodalma
Percről percre nőni kezd .

Mint midőn a záporoső ,
Tölgyetdöntő zivatar ,
Kis fészkében egy szerelmes
Gerlepárt is megzavar :
Igy lép közbe félelemmel
A szerelem gyermeke ,
Drusilla a szép menyasszony ,
Kálmán László hitvese .

Gyermekded szép arculatján
A gyenge pír fellobog,
Ajkán még a szerelemnek
Elsó csókja párolog . . .
Mig reszkető kis kezével
— Mint a béke angyala —
Csendet, józan önuralmat
Békességet kér vala.

S fölragadván áldomásra
A nemzetnek poharát,
Csengő szóval — mintha a szép
Csattogánydalt hallanád,
Mely a vércsekárogás közt
Néha néha fölzeneg —
S békitő szelid szavára
Hallgatnak a székelyek.

„Föl tehát az áldomásra!
— Szólt a buzditó beszéd —
Ne nézze a székely egymást
Mint honának ellenét;
Éljen köztünk a barátság,
Nem pedig a rút viszály!
Éljen hát a szent igazság,
A t ö r v é n y és a király!“

De mint a szelid galambra
Midőn ölyv csap hirtelen —
Rakoncátlan székely ifjú
A menyasszonynál terem.
S kiragadja kis kezéből
Az áldozó serleget,
S földhöz sújtja, hogy tartalma
Mind reá fecskendezett.

E gyalázó sérelemre
A menyasszony felsikolt . . .
Két kardnak egy villanása —
És a székely halva volt.
De felzúdul most a vendég,
Felzúdul a sok rokon —
Az atya s a vőlegénynek
Piros vér foly kardjokon.

Első példa, és hallatlan!
Hogy a magyar valaha,
Enlakában vendégének
Életére tör vala,
S hogy a vendég, túllépve mint
A vendégjog engedi,
Fegyverét a házi úrnak
Életére emeli.

S tornyosult a vész valóban,
Ezer kard villant felé,
Minden egyes vendégében
Láthatá egy ellenét.
Még egy perc — — és már a boszú
Vad haragját tölti be,
Ha az ég védangyalának
Segélyét nem küldi le.

S im egy ifjú, ki elébb már
Titkon, észrevétlenül,
A vitázók seregébe
Szemtanuként bévegyült,
Nem fegyverrel, nem erőszak —
Tekintélyel közbejár,
S méltósággal és parancsral
A tömegnek ellen áll.

Összenéz a székely ember
S álmétkodva felkiált:
„Az országnak fejedelme!
László a magyar király!”
S ott, hol elébb fenyegetve
Félelmet hint szerteszét:
A fegyverzett kéz hanyatlik,
S tisztelettel visszalép.

„Bocsánatot — — elégtételt
Kérünk tőled fejedelem!”
És a két szó általhangzik
Az elnémult termeken.
Sok hatalmas zendülő most
Megalázva térden áll — —
Méltósággal, de szeliden
Szól hozzájuk a király:

„Békesség e vár urának!
A vér szennyet rá nem ad,
Melyet ontott védelmezve
Egy hölgyet és a hazát.
Mert igazi magyar ember
S férfiú csak az lehet:
Ki honának törvényeit
Tiszteli, s a hölgyeket!“*)

*) Forrás Tud. Gyűjt. 1835. III. köt. 17. lap.

ESTISZÉL.

Volt egy szülőnek gyermeke ,
S mi több szegény nagyon beteg ;
A gyermek volt az estiszél
A szülő volt a fergeteg.

Az estiszél beteg fiú
Bánat s vágyakkal telt kebel ,
A fergeteg vad , zárkozott . —
Mely szenvedélyben sülyed el.

„Elég volt már a naplopás ,
Henyélni renyhén és tunyán ;
Jer gyáva gyermek , jer velem
Megúntam én már laktanyám.

Kaland s dicsőség kell nekem
Röpüljük át a földtekét ;
S magunk előtt , magunk után
Emléket szórjunk szerteszét.

Hatalmunkat érezze majd
Az ember és a nagy világ , —
Hajoljon meg lábunk alatt
A büszke tölgy — szelid virág.

Ingassuk meg a szirteket
Forgassuk fel az oceánt
Süvölsünk diadalkacajt
Jer gyáva gyermek , jer tehát !“

De a szelid beteg fiú
Viszonz bánattal teljesen ;
„Nem rombolás , nem harci zaj
Ábrándvilág , — dal kell nekem.

Mit érhet a vad szenvedély.
Sütét boszúnak fegyvere? . . .
Jaj annak , ki az ég' művét
Megrontva zendül ellene. —

Az ember és a nagy világ
Jajgatni fog a vész felett
S átok követi lépteid
A várt dicsőség fény helyett.

A büszke tölgy mely törve lesz
Megvet , meg nem hódíthatod ;
Míg a széttépett kis virág
Tenszégyened , gyalázatot.

A sziklacsúcs dacolni fog
A tengerár játszik veled,
S ha kifárasztád szárnyaid
Megnyugszik ismét s kinevet.

Szebb csendes nyári alkonyon
Virágillatban fürdeni,
Ha a közelgő éjszakát
A kis pacsirta hirdeti. . . .

Szebb a mohos romok között
Merengeni a múlt felett,
Hol a titkos szellemsohaj
Egy szebb és jobb kort emleget.

Szebb az ábrándos holdsugár,
A fényes csillagkoszorú — —
Oly rokon véle a kebel
Mely bánatos, mely szomorú.

Szebb a susogó falevél,
A búgó gerlét hallani,
Midőn egymásnak hű kebelt,
Szerelmet jőnek vallani. . . .

Szebb boldogan enyelgeni
A hölgyek' dús hajfürtivel,
Ha a vágytól beteg kebelt
Vigasz csókokkal hintem el. . . .

S a mit te soha el nem érsz,
Szép álmaimban fölfelem —
Nem rombolás nem harcizaj
Ábrándvilág, — dal kell nekem !“

De fájdalmában felsüvölt
Az ősz atya a fergeteg
,E gyáva lélek, fattyusarj —
Megátkozom e gyermeket !“ —

És szólt az átok : „Ősz atyád
Megszégyenítéd , — jaj neked ! —
Minden egyes hitvány bokor
Gúnyoljon , sértsen tégedet.

Vágyad legyen forró , erős
De célod soha el ne érj —
Ábrándjaid epedjenek
Elérhetlen , birhatlanért.

Szeress egykor tisztán , hiven ,
S szerelmed helyett zálogúl
Nyerj gyűlölet , — utálatot ,
Mely megvetéssel párosúl.

Dalod , melyre oly büszke vagy
Keserv legyen , vigasz soha ,
Babérral az elismerés
Mint sorsod , legyen mostoha.

S az ősz apának átka majd
Tudom az égbe hatni fog
Te gyáva gyermek, — fattyúsarj,
Légy átkozott — — légy átkozott!

S a felsüvöltött fergeteg
A vihar-paripára ül —
És ott hagyá a gyermeket
Megátkozottan egyedül.

És az átok beteljesült. —
Ezóta a bús estiszél
Árván, — keserv, nyomor között
Megtetve, elhagyatva él.

Mint bujdosó bebolygta már
Hol nyúgotot, hol keletet —
De hasztalan vigasztalást
Enyhet sehol sem lelhetett.

Születtek forró vágyai
Elérhetlen remény után,
A csillagokhoz szállani —
Az égbe vágyott azután.

Emelkedett is magasan
Az ég felé, a föld fölött
S midőn majd boldog célhoz ért:
Hatalma, szárnya megtörött.

Ábrándvilágot alkotott,
Vágyat egy szebb, jobb kor felé,
S azt vélte hogy elérkezik —
A szerelemet megismeré....

Volt egy szép illatos liget,
A ligetben egy rózsaszál — —
Az estiszellő dalt zeneg —
Az estiszellő arra szól.

A dal szerelmét énekel
S szívének titkáról beszél —
A lantos forrón esdekel
„Szerelmedet, szerelmemért!”

De ha az elhagyott fiú
Feléje mer közel g e n i
A döllyfős büszke rózsaszál
Elhajlik t ő l e, megveti.

S a félre értett dal' fia
Fájdalmával tovább röpül,
De vigaszt, enyhet nem talál.
Ah az átok beteljesül! —

Szerelmi bú, s egy oly kebel
A melyben rab-lélek lakott,
Mely megátkozza börtönét —
Fölemészté a dalnokot.

S ha olykor csendes alkonyon
Ábrándjain el-elmereng, —
Oly bánatos, oly bús a dal —
Talán boldogságért eseng? —

Nem óh nem, a szegény fiú
S z e r e t i a fájalmakat. . . .
S az átölelt lant húrjain
Egy kettő mindég szétszakad.

S az elpattant húr' végdala
Fölér egy lét fájalmival,
Mely a szívben viszhangot ad,
Mégis oly édes volt a dal! —

Hiába' mondanák neki:
„Sorsod boldogsággal cseréld!“
Nem adná oda, — és csupán,
E dal miatt, csak e dalért.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	1
Apafiné	3
Sastoll	12
Hunyady vezérbotja	18
Egy asszony két füllel	31
Bebek István	37
Három fészek	43
Holcmányi kartácsok	53
Dunaparthoz	63
Szent Gellértről	65
Lincig János	68
Kelmér	79
Fogarasi alkudozás	93
Cenki rom	100
Pásztor furolyája	110
Utolsó Ungler leány	112
Kötelesség s szerelem	123
Bágyi menyegző	140
Estiszél	154